

Cap a **noves** condicions
a favor de la **traducció**
literària a **Europa**

Les recomanacions de **PETRA**

La riquesa del patrimoni europeu hauria de fer profit a la majoria, i no a una minoria. Per això són essencials els traductors.”

Androulla Vassiliou

Comissari europeu encarregat de l'educació, la cultura, el multilingüisme, la joventut i els esports
A la inauguració del congrés PETRA, Brussel·les, 1 de desembre de 2011

Cap a **noves** condicions a favor de la **traducció** literària a **Europa**

Les recomanacions de **PETRA**

*Compartim el mateix i
únic objectiu: promoure
aquesta disciplina i
contribuir que la traducció
sigui més visible i més ben
reconeguda a Europa.*”

José Manuel Barroso

President de la Comissió Europea

A la conferència Traducció literària i cultura, Brussel·les, 20 d'abril de 2009

Carburant, ciment i brúixola

Jacques De Decker

Traducció del francès de Bel Olid

El 20 d'abril de 2009 Brussel·les va ser, per un dia, la capital de la traducció literària. La Comissió Europea del multilingüisme, conjuntament amb la de Cultura, va prendre la iniciativa d'organitzar la conferència Traducció literària i cultura. Vaig tenir l'honor de ser el ponent de la jornada. D'aquesta iniciativa en va néixer al cap d'un temps el projecte PETRA. He estat molt lligat a aquest projecte, que té com a intenció donar la paraula a un bon nombre d'actors de l'ampli camp de la traducció literària a Europa i que, per això mateix, són al centre mateix del projecte europeu. Efectivament, no direm mai prou que la traducció és el carburant, el ciment i la brúixola d'Europa. El carburant, perquè sense la traducció senzillament Europa no funcionaria. És el lubricant que facilita el moviment dels engranatges, l'oli que en rega la maquinària. El ciment perquè sense la traducció es veuria compromesa la integració europea, ja que esmorteix les diferències, és a dir, les incompatibilitats, i assegura la cohesió indispensable, combat diari, com s'observa particularment avui dia. La brúixola perquè indica, posant en relleu els matisos i les subtileses de cadascuna de les seves cultures, com es pot salpar cap als destins més elevats. En aquest desplegament gegantí de competències lingüístiques, la traducció literària ocupa evidentment un lloc privilegiat i indiscutible. Es pot imaginar, encara que no sigui gens desitjable, que Europa, per facilitar les coses, redueixi part del multilingüisme en la seva comunicació quotidiana, i per començar en la comunicació administrativa. De fet, a la pràctica, és així en gran mesura, i sóc el primer que me'n planyo. Però sempre hi haurà un espai, una mena de santuari, que caldrà que en circulin d'una cultura a l'altra les fites poètiques més rars i més riques, les llegendes concretes, els drames emblemàtics. En resum, la literatura, territori de creació que se serveix de la llengua, i no dels sons, dels colors i dels volums. Cal que es pugui llegir Pessoa sense conèixer el portuguès, Tsvetàieva sense saber rus, Auden sense ser anglòfon, i que et faci l'efecte de sentir-ne tanmateix la veu en passar per la nostra llengua més familiar. Aquesta operació és un prodigi. Els traductors dubten a confessar-s'ho perquè és la seva feina de cada dia. Per ser Pessoa, i en podria citar molts d'altres, cal talent i geni; per traduir-lo cal un altre talent, un altre geni, i molta humilitat i generositat. Podem imaginar creadors egocèntrics, que d'altra banda no en falten, però no hi ha traductors que tinguin aquest defecte. Per això durant molt de temps s'han acontentat de formar una mena d'exèrcit a l'ombra, que es pot esculpir i corbar com es vulgui. PETRA ha volgut oposar-se a aquesta situació. Les reivindicacions dels traductors ja fa temps que se senten, diverses associacions de traductors se n'han fet càrrec, i eren representades al congrés PETRA. Però calia que trobessin un lloc on expressar-se dins el marc institucional que s'imposa. És en aquest marc que ha volgut treballar PETRA. PETRA pren la defensa de la traducció literària i de la professió més consubstancial a Europa, i Europa pot respondre afirmativament.

*Benvolgut lector,
les condicions en què
s'exerceix la traducció
literària han de canviar.
Mirem de moure les coses.
I si ens hi posem ara mateix?*

Sobre PETRA

Paul Buekenhout i Bart Vonek

Traducció del francès de Bel Olid

Durant el Congrés sobre la traducció literària¹ d'Arlès (França) del 14 de novembre de 1993, Umberto Eco va pronunciar uns mots inoblidables: «La llengua d'Europa és la traducció». Aquestes paraules s'han repetit àmpliament, potser s'han fet servir massa i tot. Sigui com sigui, són perfectament ajustades. Hi ha més de 23 llengües oficials a la Unió Europea, sense comptar-hi un grapat de llengües minoritàries (és a dir, les llengües menys utilitzades), les dels estats no membres i les dotzenes de llengües que parlen els dits immigrants o expatriats. La frase d'Eco il·lustra doncs perfectament, de manera condensada, la importància de la traducció a Europa. Donem per fet que el multilingüisme i la diversitat cultural són la base de la identitat europea. Des d'aquesta perspectiva, la traducció literària és un talent i un art que permeten que la unitat cultural europea existeixi i, per tant, es desenvolupi. El reconeixement de la importància de la traducció literària augmenta gradualment, però les condicions que li permetrien florir encara són lluny de ser les ideals, i queda molt per fer per millorar la situació dels traductors literaris.

Benvolgut lector, les condicions en què s'exerceix la traducció literària han de canviar. Mirem de moure les coses. I si ens hi posem ara mateix?

A Europa, calen estudis i formació d'alt nivell per als traductors literaris. Per aconseguir aquest objectiu, han de col·laborar-hi tots els actors implicats: universitats i centres d'educació superior, fons literaris, organitzacions de traductors i editors.

1. Trobada anual organitzada per ATLAS, París/Arlès; www.atlas-citl.org; www.atlas-citl.org

A Europa, calen estudis i formació d'alt nivell per als traductors literaris. Per aconseguir aquest objectiu, han de col·laborar-hi tots els actors implicats: universitats i centres d'educació superior, fons literaris, organitzacions de traductors i editors.

Educació i formació del traductor literari

Henri Bloemen i Vincenzo Barca

Traducció de l'anglès de Bel Olid

S'accepta àmpliament que la traducció literària representa la forma més complexa de traducció. És una activitat intel·lectual que requereix un coneixement profund de la llengua de partida i també de la d'arribada. A més, cal un coneixement previ dels sistemes culturals i literaris de les llengües en qüestió. I precisa tècniques de traducció específiques de la traducció literària. Tot i que és possible que el talent per a escriure no es pugui ensenyar, les habilitats que hem esmentat anteriorment es poden adquirir amb una formació dissenyada específicament per a la traducció literària.

A tot Europa es nota la necessitat d'una formació professional i d'alt nivell per a traductors literaris. Durant els darrers deu anys han sorgit diferents alternatives a diversos nivells. Ara és el moment, d'una banda, d'establir un currículum d'abast europeu i d'alt nivell per a la traducció literària i, de l'altra, de possibilitar la cooperació entre les iniciatives existents, que sovint gestionen organitzacions de traductors professionals, i de facilitar la cooperació necessària entre el camp professional i l'educatiu.

Aquestes necessitats existeixen a totes les llengües, però cal parar una atenció especial a les anomenades «llengües petites», perquè sovint no és possible arribar a la «massa crítica» que cal per establir llicenciaturs i currículums oficials. El predomini de l'anglès suposa una amenaça als intercanvis literaris a Europa. Aquí ens hi juguem ni més ni menys que la diversitat de la cultura europea.

La formació dels traductors literaris no s'acaba quan s'aconsegueix un títol. Hi ha una gran necessitat d'aprofundir en la professionalització, sobretot quan s'entra en la professió, i d'accedir a programes de formació continuada.

Situació i bones pràctiques

La formació de traductors literaris s'ofereix avui dia com a mínim de tres maneres:

- màsters en traducció literària totalment desenvolupats
- titulacions organitzades amb la cooperació estreta de les universitats o de centres d'educació superior i el camp professional
- programes organitzats per associacions de traductors o altres organitzacions públiques o privades que ofereixen classes magistrals de traductors literaris amb experiència.

Si mirem separatament a aquestes tres línies, la situació és encara més diversa.

Pel que fa als programes de traducció literària a nivell universitari, la situació, d'acord amb un estudi que ha portat a terme CEATL recentment, és la següent:

- a pocs països s'ofereixen programes que se centren bàsicament en la traducció literària i que atorguen un títol específic;
- a diversos països s'ofereixen programes que se centren parcialment en la traducció literària i que atorguen un títol general en traducció;
- a la majoria de països la formació de traductors literaris és una part modular o opcional de programes de graus en llengua, filologia, lingüística aplicada i literatura;
- a alguns països no hi cap programa universitari sobre traducció literària.

A tot això cal afegir-hi que no hi ha un consens mínim sobre l'estructura i el contingut dels programes de

traducció literària. Així mateix, no hi ha estàndards de competència pel que fa a la traducció literària, ni per als estudis de grau ni per als de postgrau. A més, el perfil dels professors que participen en els programes universitaris de traducció literària són molt diferents i sovint provenen de disciplines tradicionals com la lingüística, els estudis literaris, la filologia, etc., i no del camp de la traducció.

Un problema bàsic dels programes universitaris és que es restringeixen a les llengües majoritàries. És excepcional trobar-hi combinacions de les anomenades llengües minoritàries. D'altra banda, als traductors amb experiència els costa participar com a professors als cursos universitaris, tot i que hi hagi la convicció que la seva col·laboració és essencial. Passa el mateix amb altres implicats del sector, com ara els editors, les organitzacions patrocinadores i els crítics. Sembla que les iniciatives conjuntes entre centres d'educació superior i actors del camp professional satisfan millor les necessitats de la formació en traducció. De fet, aquí és més fàcil la important col·laboració entre traductors amb experiència i altres professionals. També sembla més factible l'establiment d'estàndards, tot i que la pràctica real demostra que hi ha dificultats per garantir el pas ràpid d'una llicenciatura o un màster a un d'aquests cursos. També és problemàtic definir els títols finals.

Tanmateix, aquestes iniciatives conjuntes tenen un paper important en la professionalització posterior dels traductors literaris que tenen un títol universitari. Pel que fa al finançament, aquests programes sovint depenen de subsidis del govern o d'altres fonts, com ara fons literaris. En son bons exemples les activitats de CETL a Brussel·les, ELV a Utrecht/Anvers i el màster de l'IDEC/Universitat Pompeu Fabra a Barcelona, on

els professors són acadèmics, traductors i correctors amb experiència. A tota Europa s'ofereixen programes que munten les organitzacions de traductors o altres organitzacions públiques o privades. N'hi ha una gran varietat i van des de tallers esporàdics per a principiants fins a classes magistrals per a traductors amb experiència i programes i cursos detallats que s'estenen en períodes de temps més llargs. Sovint miren d'afrontar greus problemes de qualitat i la manca de traductors de determinades combinacions lingüístiques. Gràcies a la seva flexibilitat, es poden oferir moltes combinacions, que inclouen llengües minoritàries. Les dificultats sorgeixen perquè tant la matrícula com el contingut són molt variats, i també és problemàtica la definició dels nivells finals. Els organitzen fons literaris, instituts del llibre, fons privats, organitzacions de traductors i/o escriptors, etc. Aquestes iniciatives demostren la necessitat real d'educació i formació perquè sorgeixen del propi camp.

En són bons exemples iniciatives com *La fabrique des traducteurs* al CITL Arles, *l'Akademie der Übersetzungskunst* fundada pel Deutscher Übersetzerfonds i els tallers del Literarisches Colloquium Berlin.

Les qüestions centrals en qualsevol mena de formació i educació de traductors literaris són:

- quines habilitats i quins coneixements calen per ser capaç de sortir-se'n com a traductor literari?

- quina mena de programa de formació ideal escauria a l'adquisició d'aquestes habilitats i aquests coneixements?

Acords mínims

A Europa cal un ensenyament i una formació d'alt nivell per a traductors literaris. Per a arribar a aquest objectiu han de col·laborar-hi tots els actors implicats en el sector: universitats i centres d'educació superior, fons literaris, associacions de traductors i editors.

Cal arribar a acords mínims sobre:

- la durada de la formació
- l'estructura dels programes
- el contingut dels programes
- la descripció de les competències des del traductor principiant fins al professional
- els intercanvis a nivell europeu entre els diferents programes
- la relació entre la teoria i la pràctica
- els programes per formar els professors i garantir la transferència de coneixements i habilitats
- la relació amb la professió, sobretot amb els editors i el mercat
- les llengües de sortida i d'arribada que cal ensenyar.

Recomanacions

Atès que l'educació és competència dels estats membres, no totes les recomanacions que es desprenen d'aquestes conclusions poden adreçar-se a la Comissió de la UE, tot i que el suport d'Europa pot contribuir que els responsables nacionals actuïn de la manera desitjable.

- 1) Recomanem crear estructures obertes, a nivell nacional i europeu, que permetin a les universitats i als centres d'educació superior col·laborar amb les organitzacions no acadèmiques i amb les associacions i xarxes de traductors literaris professionals sense procediments administratius entorpidors.
- 2) Recomanem que es comenci a parlar d'estructures prometedores i de llarg termini per a la formació i l'ensenyament dels traductors literaris a nivell europeu. Això implica l'intercanvi i la cooperació entre institucions acadèmiques i no acadèmiques pel que fa als continguts de la formació, aspectes pràctics i mètodes d'ensenyament.

Un grup de treball representatiu hauria d'acordar una proposta basada en les iniciatives existents. Un dels punts de l'agenda podria ser el desenvolupament d'una línia d'aprenentatge per a traductors literaris amb una seqüència clara de passes des dels principiants fins als traductors professionals, inclosa la formació de traductors disposats a transferir els seus coneixements i les seves habilitats.

- 3) Recomanem que els responsables de recerca i formació dels camps de la política i la cultura, i les universitats, facin caure les barreres i les limitacions existents per tal que els traductors literaris puguin contractar-se com a professors o tutors a les universitats sense disturbis acadèmics, i igualment amb altres figures actives en les àrees relacionades, concretament crítics literaris i editors. Això és competència de les legislacions nacionals, però el nivell europeu pot introduir regulacions que permetin que els traductors facin de professors o de professors convidats en programes acadèmics.
- 4) Recomanem que es continuïn desenvolupant les iniciatives de formació existents per a traductors literaris, com ara tallers i programes de mentors, seminaris i pràctiques a editorials. Poden ser un bon model per a noves iniciatives.
- 5) Recomanem que es creïn les condicions per incloure les llengües minoritàries en tota mena de formacions. Cal resoldre el problema del nombre mínim d'estudiants perquè s'obrin nous cursos. Cal una iniciativa europea especialment en aquest punt; sembla indispensable suport econòmic per als programes que inclouen les llengües menys utilitzades.

En aquest sentit, cal enfortir la col·laboració europea i donar suport a la creació de xarxes (entre les universitats o entre les institucions) indispensables per a l'educació dels traductors literaris. Cal explotar de manera més eficient els programes existents de mobilitat d'estudiants i professorat.

- 6) Recomanem explorar les possibilitats de les tecnologies digitals per a l'ensenyament a distància. Les plataformes electròniques d'aprenentatge poden superar fàcilment les distàncies entre els alumnes i els professors, que sovint viuen lluny.
- 7) Recomanen la promoció de la pràctica i l'art de la traducció literària als instituts.

Europa, que s'enorgulleix especialment de la seva literatura, també se n'ha de responsabilitzar del tot. Aquesta responsabilitat s'hauria de notar en la protecció suficient del copyright dels traductors literaris, que també s'ha d'estendre a les formes digitals de les seves obres o a les còpies digitals.

Gestió del copyright i els drets digitals

Andy Jelčić

Traducció de l'anglès de Bel Olid

Abans de discutir, resumir i concloure aquest tema, que ja s'havia tractat abans, durant i després del congrés PETRA a Brussel·les de l'1 al 3 de desembre de 2011, cal tenir un compte un punt important. Per al públic general, i també per als professionals d'aquest sector, el problema de la gestió de drets es redueix a l'antiga relació amor-odi entre editor i traductor. Mentre els drets dels traductors es vegin només en aquest context tan reduït, en què la societat participa només com a espectador passiu, i l'estat (amb cossos legislatius locals i organitzacions privades que implementen lleis) es percep com a mediador o àrbitre en aquest procés/joc, les perspectives són dolentes i les possibilitats de millora general, minses. El fet que el Cyrano de Bergerac de Rostand sigui tan conegut a Skopje com el Raskolnikov de Dostoievski a Birmingham demostra que, tot i que ben poca gent seria capaç de dir-ne el nom, la tasca de la traductora o del traductor perdura i té una vida activa en diversos cercles culturals, igual que els quadres o les escultures. Des del punt de vista del copyright, això desemboca en un seguit de problemes pel que fa a la distribució dels ingressos de l'explotació comercial d'aquestes obres. Moltes obres d'art famoses o no tan conegudes de la història van ser encàrrecs, algunes amb unes condicions molt concretes, d'altres no tant. La pintura n'és un bon exemple. Mentre que a mitjan s. XIX la majoria dels quadres eren encàrrecs, durant els darrers 150 anys aquesta relació ha canviat radicalment a favor dels quadres que no ho són. Amb les obres literàries passa el contrari: als segles XVII i XVIII les traduccions les solien fer escriptors que volien presentar els seus col·legues d'altres països al públic local, nobles que tenien altres fonts d'ingressos i traduïen com a passatemps, o sacerdots i científics per motius ideològics. El s. XIX va ser un període de transició, mentre que al s. XX hi va haver un moviment cap a la traducció per encàrrec. L'objectiu d'aquesta introducció és subratllar el fet que les traduccions literàries estan molt arrelades a totes les societats, i influeixen i formen tant l'individu com el conjunt, però que no s'accepten tan fàcilment com a béns socials comuns com altres formes d'art, tot i que ho mereixen, segons tots els criteris: històric, sociològic, cultural o estètic. Europa, que s'enorgulleix especialment de la seva literatura, també se n'ha de responsabilitzar del tot. Aquesta responsabilitat s'hauria de notar en la protecció suficient del copyright dels traductors literaris, que també s'ha d'estendre a les formes digitals de les seves obres o a les còpies digitals. A nivell nacional, això vol dir suport legal del copyright contractual, la qual cosa enfortiria la posició dels traductors literaris en relació amb els editors i els distribuïdors, que encara estan en una posició dominant. Els traductors quedarien protegits dels contractes injustos a preu alçat i tindrien l'oportunitat d'augmentar encara més la qualitat de la seva producció. A nivell europeu, les directrius de la UE podrien animar els estats membres a formular les seves provisions sobre copyright en aquest sentit.

Situació actual

La feina feta aquí, al congrés PETRA, basada en la recerca i l'experiència de CEATL, així com en la perícia d'organitzacions com l'EVL, Transeuropéennes, CETL, el Nederlands Letterenfonds, i molts altres, tenia com a objectiu:

- avaluar la posició legal i social tant del traductor com de l'editor
- fer visible i enfortir la posició respecte el copyright dels traductors literaris d'acord amb la Convenció de Berna i la Recomanació de Nairobi de la UNESCO (Recomanació sobre la protecció legal dels traductors i les traduccions i maneres pràctiques de millorar l'estatus dels traductors²)
- assenyalar el camí que han de seguir les legislacions nacionals pel que fa a la millora del copyright i a la regulació futura sobre drets digitals, i també pel que fa a qüestions d'ús i distribució d'obres protegides per Internet, còpies digitals i condicions de préstec d'obres digital a les biblioteques públiques o privades
- demanar reformes de les condicions i les provisions legals, que calen a causa dels canvis tècnics que s'estan donant al món digital.

Les anomenades «llengües majoritàries» i els seus països d'origen respectius insisteixen en l'aplicació estricta de la legislació que cada tipus d'ús exigeix l'aprovació específica de la traductora o el traductor i que ha de participar en els ingressos obtinguts. D'altra banda, les «llengües minoritàries» i els seus països respectius preferirien el pagament a preu alçat tradicional quan s'arriba a un nombre determinat de còpies venudes. Tanmateix, això caldria basar-ho en xifres realistes, i no en les xifres fantasiosament altes que es veuen sovint als contractes que només busquen ser formalment correctes.

A causa del ràpid augment de textos que s'ofereixen en format digital, a molts països cal repensar els límits temporals de la cessió de drets i a diversos països no s'ha negociat en absolut la qüestió dels límits temporals, de manera que cal començar a fer-ho tan aviat com sigui possible.

El grup de treball sobre copyright i drets electrònics del congrés PETRA, que expressament compta no només amb traductors, sinó també amb editors, advocats especialistes en copyright i altres professionals implicats en el procés de publicació d'obres traduïdes, va acordar conjuntament les conclusions i recomanacions següents:

2. http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13089&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

Recomanacions

- 1) Es convida els estats membres de la UE a promoure negociacions entre les associacions de traductors, les associacions d'editors, i/o les societats de recaptació amb l'objectiu de pactar un model de contracte d'edició per a traductors.

El model ha de ser just tant amb els traductors com amb els editors i s'ha d'adaptar a l'era digital. Cal reforçar, si és necessari, la legislació adequada a nivell nacional i/o iniciatives governamentals ad hoc que ofereixen un incentiu a les associacions esmentades més amunt perquè iniciïn o reactivin les negociacions esmentades.

- 2) La Comissió Europea i els estats membres de la UE han de continuar reconeixent el valor del copyright, especialment, però no només, en l'entorn digital, com a instrument clau que protegeix les creacions dels traductors, la seva subsistència i la inversió dels editors. També ha de reconèixer que el copyright és un factor clau en qualsevol tipus d'economia moderna basada en el coneixement.
- 3) La Comissió Europea i els tribunals de la UE haurien de controlar de prop la situació dels estats membre que tenen un sistema d'excepcions de copyright dins un pla de remuneració col·lectiva (com ara llicències legals i llicències col·lectives esteses) per assegurar que aquests plans garanteixen una remuneració justa a tots els propietaris de drets implicats (per exemple, reprografia, còpia privada, préstec públic).
- 4) La Comissió Europea i els estats membre de la UE han de proveir un marc legat adequat pel que fa a l'aplicació de la llei sobre el copyright en l'entorn digital i la lluita contra la pirateria, que perjudica els traductors, els autors i els editors en igual mesura. Cal rebutjar la idea d'una tarifa plana cultural.
- 5) La Comissió Europea i els estats membre de la UE haurien d'assegurar que qualsevol projecte de digitalització (i/o d'accessibilitat als continguts digitals) que emprengui una empresa privada i/o un ens governamental, o una institució pública, o en tingui el suport, compleixi la llei sobre el copyright. També s'ha de basar en el consentiment exprés de tots els titulars dels drets implicats (tret del cas de l'excepció de copyright, dins els límits d'aquesta excepció) i que compensa de manera justa els titulars dels drets.
- 6) Els estats membre de la UE han d'emprendre les accions legislatives adequades per assegurar-se que el nom de la traductora o del traductor apareix a totes les còpies, tangibles o digitals, del llibre traduït. Cal fer-ho de tal manera que sigui prou visible per als usuaris finals i de la manera que sigui habitual per al tipus d'explotació de què es tracti.

Això també cal aplicar-ho a tot el material promocional del llibre en qüestió.

Situació cultural i visibilitat

Jürgen Jakob Becker i Martin de Haan

Traducció de l'anglès de Bel Olid

Els traductors són les grans figures invisibles de la literatura. Pot ser prou evident que els escriptors que escriuen en llengües estrangeres, de Pessoa a Pamuk, normalment no ens parlen amb la seva veu, sinó amb la d'un segon autor que és invisible. Tanmateix, hi ha una poca consciència increïble sobre aquest fet i sobre la seva ressonància cultural.

Sembla que en són responsables les influències culturals; estem acostumats a pensar en les traduccions en termes negatius, com a aproximacions inadequades a un original inassolible. Segons aquesta manera de pensar, l'estat ideal s'aconsegueix quan una traducció «no sembla una traducció» i, per tant, es torna invisible com a traducció, s'anul·la a si mateixa. Des d'aquesta perspectiva, el fracàs és ineludible. En el millor dels casos, el traductor com a molt obté el paper d'intermediari fervent o de «mariner» que porta la delicada càrrega literària en l'estat més intacte possible fins a l'altra riba.

Però la metàfora del mariner menysté l'aspecte creatiu de la traducció. El text, inevitablement, s'ha d'interpretar i recrear en una llengua diferent. Per aconseguir portar a terme aquesta operació, el traductor enceta un diàleg amb l'original i presenta el text amb una disfressa lingüística estrangera. Aquesta transformació és la part més essencial de la traducció, i sens dubte del diàleg intercultural en general. En arribar a l'altra riba, la càrrega ja no és la mateixa.

Els traductors invisibles: conseqüències

En aquest sentit, el copyright reconeix el traductor com a creador de forma i significat: la Convenció de Berna de 1886 per la Protecció de les Obres Artístiques i Literàries situa el traductor de costat amb l'autor: «Es protegiran les traduccions, les adaptacions, els arranjaments musicals i altres alteracions de les obres artístiques o literàries com si fossin obres originals sense perjudici del copyright de l'obra original.»

Els traductors són autors, les seves obres estan protegides com a tals pel copyright. Com a autors, tenen dret a ser esmentats públicament i reconeguts com a autors de les seves obres. Això és aplicable al fet d'esmentar el nom del traductor al llibre traduït, i també quan se citen passatges d'una obra traduïda, i evidentment cal respectar-ho quan es fa referència a un text als mitjans de comunicació o a la publicitat. Tanmateix, la comparació amb altres artistes intèrprets, com ara els actors o els músics, deixa clar com de lluny estem de reconèixer l'evidència d'aquesta afirmació. No se li acudiria a ningú reconèixer com a artistes Andrés Schiff o Juliette Binoche, per exemple, mentre que, d'altra banda, és molt habitual de trobar una crítica entusiasta d'un llibre ben traduït que no n'esmenti el traductor. Els traductors pateixen el dilema de l'anonimat. Els traductors invisibles es troben en una posició de negociació feble i, per tant, mal pagats. Les males condicions de treball porten a mala qualitat, i a la idea que la invisibilitat i el fet d'estar mal pagats podrien estar justificats. Els traductors han de ser capaços de sortir d'aquest cercle viciós. Massa sovint la mecànica del dia a dia del sector del llibre els obliga a fer el paper de proveïdor de serveis silenciosos, els converteix en simples factors de cost en la producció de llibres. L'objectiu és arribar al traductor visible, transmissor reconegut de cultura. La visibilitat té un efecte revelador. Vivim en una cultura de la traducció, i n'hauríem de ser conscients.

Problemes i aproximacions a una solució

Cal que el públic literari desenvolupi un sentit més acurat de les qualitats específiques dels textos traduïts. La crítica literària és especialment important en aquest sentit. Malauradament, la crítica seriosa i argumentada de les traduccions és una raresa. Hi ha llargues discussions sobre el llibre, que tracten llargament i en profunditat sobre la llengua que empra, sense que ni s'esmenti el nom del traductor. O, si no, un únic adjectiu vague es pot atribuir a l'obra, sense situar-la en el context de la discussió. Això es pot deure a manca de voluntat per part del crític, però clarament hi manquen instruments crítics. Una aproximació possible per millorar en aquest camp seria oferir més formació. A Alemanya els seminaris de textos per a traductors s'han oberts a correctors i crítics que estan disposats a aprendre'n més, i comencen a veure's els primers indicis d'èxit en aquest sentit. Una àrea especialment atractiva per als crítics literaris és la retraducció d'obres clàssiques, perquè aquí el tema és especialment fàcil de posar en primer terme mitjançant les possibilitats de la comparació. El desenvolupament d'una crítica de la traducció seriosa seria un element important en una cultura de la traducció totalment desplegada. Les primeres passes s'haurien de fer a les escoles i les universitats, o allà on es treballi amb textos literaris. La visibilitat és una reivindicació legítima, per la qual fa anys que els traductors treballen. Té més èxit allà on els traductors s'han organitzat, i allà on poden negociar amb els editors. També són els països on els traductors han tingut més èxit a l'hora de trobar un lloc en la promoció pública de la literatura. Institucions com el Nederlands Letterenfonds o el Deutscher Übersetzerfonds patrocinen traductors com a artistes individuals, però també representen l'acceptació de la societat de l'art de la traducció i de la importància que es dona en general a l'intercanvi d'idees i d'històries, del coneixement propi i dels altres. Crear competències en aquesta direcció hauria de ser una tasca europea i nacional.

Els traductors invisibles es troben en una posició de negociació feble i, per tant, mal pagats. Les males condicions de treball porten a mala qualitat, i a la idea que la invisibilitat i el fet d'estar mal pagats podrien estar justificats. Els traductors han de ser capaços de sortir d'aquest cercle viciós.

Algunes bones pràctiques

La primera cosa important que cal fer és superar la invisibilitat dels traductors dins el seu propi camp. Els traductors tenen dret a ser esmentats, i n'hi ha bons exemples que pot ser bo de seguir. El nom del traductor pot ser molt visible en el llibre, pot aparèixer a la coberta. Les editorials més innovadores han començat a situar informació biogràfica del traductor al costat de la de l'autor. Això es dona a molts països, perquè fins i tot per part dels editors es veu que un bon traductor pot ser indicador de la qualitat d'un llibre. La pàgina web de CEATL ha recollit exemples d'èxit de llibres en què s'esmenta el traductor a la coberta. Que el nom del traductor no aparegui al registre bibliogràfic de títols dels catàlegs de les biblioteques i dels sistemes d'encàrrec de les llibreries és una font important d'irritació, que normalment es deu més a la ignorància que a la voluntat. Una intervenció amb la versió alemanya d'Amazon va convèncer l'empresa d'incloure el nom del traductor de manera rutinària. Coneixem exemples a França i a Bèlgica en què hi ha hagut reaccions ràpides i sistemàtiques pel que fa als noms absents dels traductors (gràcies a accions per correu electrònic, per exemple). Les coses canviaran poc si no hi ha una tasca de publicitat per part dels traductors i les seves associacions. En aquest sentit, l'aproximació pragmàtica tendeix a ser la que dona més bons resultats. Un grup de traductors actius a Alemanya, que es diuen Weltlesebühne,³ ha pres la iniciativa d'agafar les traduccions com a tema d'actes literaris.

Es dediquen a la literatura internacional i als coautors sovint desconeguts. Els traductors parlen dels seus tallers i, juntament amb el públic, exploren les vastes distàncies que hi ha entre les llengües i les cultures. Han obtingut una resposta excel·lent i els seus actes obren tot un món a qualsevol que estigui interessat en la literatura. Les activitats del grup s'estendran aviat al camp de la literatura infantil i juvenil, i a la feina amb les escoles.

Les fires de llibres també es poden fer servir com a palestra per al traductor visible. Seguint l'exemple de Frankfurt, diferents fires de llibres (Londres, París, Torí i altres) han organitzat recentment un «Centre de la traducció». Aquests centres es converteixen ràpidament en punts de trobada del sector, però també són un missatge visible sobre el paper del traductor com a mediador i autor. La creació de premis per a traductors és una de les formes evidents de reconeixement dels èxits dels traductors. La idea d'afegir un premi al traductor dins premis literaris que ja existeixen, com el Prix Goncourt o el Booker Prize a un traductor, és especialment atractiva. El premi de la Fira del llibre de Leipzig, molt ben considerat a Alemanya, que s'atorga a les categories d'alta literatura, no ficció i traducció, demostra que els traductors poden guanyar visibilitat conjuntament amb els autors. Altres premis, com l'IMPAC Dublin Literary Award i el Dutch Europese Literatuurprijs, premien conjuntament el traductor i l'autor original.

Recomanacions

Sector del llibre

- 1) Els traductors són autors i mereixen que es reconegui el que aconsegueixen a nivell creatiu i cultural. Les editorials, els diaris, i les institucions en general s'haurien de comprometre a esmentar els traductors als llibres i als mitjans digitals, a la publicitat de llibres, a les crítiques de llibres, als catàlegs de les llibreries i al comerç del llibre. Els traductors s'haurien d'esmentar sempre que s'esmenta l'autor.
- 2) Les fires de llibres i els festivals literaris són grans escenaris on es presenta la literatura al públic. Els traductors han de tenir-hi un paper, més allà de fer d'interprets a les xerrades. L'establiment de centres de traducció (com el de la Fira del llibre de Frankfurt, la Fira del llibre infantil de Bolonya, el Saló del llibre de París) i els actes sobre traducció, amb traductors com a protagonistes, tenen un potencial immens que encara no s'ha explotat.
- 3) La sensibilització sobre les traduccions és una tasca que els agents de la promoció literària haurien de tenir més en compte. Això es refereix a les escoles i les universitats (fins i tot més enllà dels «estudis de traducció»), però també especialment a la crítica literària. Cal desenvolupar i donar suport a iniciatives que atreguin la curiositat dels professors, dels crítics, dels organitzadors d'actes i dels patrocinadors de la literatura sobre el tema de la traducció literària.

Autoritats nacionals i europees

- 4) La promoció dels traductors (en el sentit que cal patrocinar artistes individuals) hauria de ser una part evident de les subvencions a la literatura. Fins ara les editorials han estat de manera gairebé exclusiva el centre dels programes de subvenció en el camp de la traducció literària. Ara és el moment de posar en escena els traductors mateixos. Programes com el Literarische Brückenbauer del Robert Bosch Stiftung i la xarxa Traduki n'han establert els estàndards. La literatura d'Europa, i els lectors europeus en general, se'n beneficiaran.
- 5) Anomenar el nom del traductor a la coberta del llibre és una mesura especialment efectiva per aconseguir la visibilitat dels traductors, i ja es practica a molts països. Els programes de subvencions nacionals i de la UE haurien d'actuar segons aquest bon exemple. Cal incloure als contractes de subvenció el compromís per part de l'editorial subvencionada de posar el nom del traductor a la coberta del llibre.
- 6) Els traductors han de tenir suport per desenvolupar noves formes d'actes. Iniciatives com les de Weltlesebühne proven maneres noves de promocionar el coneixement sobre la traducció i sensibilitzar el públic sobre les peculiaritats dels textos traduïts. Tots són aplicables a tots els països europeus.

³ <http://www.weltlesebuehne.de/>

És més fàcil obtenir beneficis traduint best-sellers internacionals que no exquisideses literàries que només aprecia un nombre limitat de lectors.

Polítiques internacionals i mercat

Peter Bergsma

Traducció del francès de Lluís Maria Todó

En una època en què nombrosos països europeus redueixen brutalment el suport a les activitats artístiques i en què l'atractiu de la banalitat doblega els arguments polítics i culturals, augmenta la necessitat de traductors literaris que juguin el paper de mediadors culturals. Aquests actors serveixen de correctiu a un ambient que ofega no solament els arguments racionals, sinó la creativitat en totes les seves formes. A més, els intercanvis culturals resulten profitosos fins i tot en termes purament econòmics i poden servir de motor per a la integració europea, que actualment sembla en perill.

La situació

En l'àmbit de la mediació literària, els principals actors són naturalment els editors, perquè són els que decideixen quina literatura traduïda es comercialitzarà. En principi, aquestes decisions haurien d'anar guiades pel principi de reciprocitat, que és fonamental en el diàleg intercultural: qui desitgi veure els seus llibres publicats en una llengua estrangera ha d'estar disposat per la seva banda a publicar traduccions. I qualsevol editor conscient de les seves responsabilitats hauria de reconèixer la importància d'aquesta mediació cultural i fer tot el possible per fer avançar aquesta causa. Però també existeix la necessitat evident d'obtenir beneficis, i és més fàcil obtenir beneficis traduint best-sellers internacionals que no exquisideses literàries que només aprecia un nombre limitat de lectors. Això explica l'emergència d'una cultura de best-sellers que té com a objectiu principal publicar traduccions – particularment d'obres en llengua anglesa – que obtenen elevades xifres de vendes als mercats internacionals. A més a més, aquestes traduccions han d'arribar als taulells de les llibreries com més aviat possible per poder aprofitar-se de la promoció internacional.

Tot i que els editors sempre han finançat troballes literàries destinades a un públic reduït gràcies als beneficis que els procuren els best-sellers – fins i tot en el cas que un best-seller sigui una joia literària –, podem comprovar que actualment el nombre de traduccions de bona qualitat va disminuint. És cert que en molts països hi regna des de fa anys certa superproducció, tot i que la crisi actual frena aquesta tendència, un fenomen que resulta positiu.

Però és lamentable que les obres literàries de valor excepcional vagin perdent terreny, en particular si no estan escrites en llengua anglesa. Les conseqüències d'això són innegables i visibles als catàlegs d'obres literàries disponibles i per tant en l'àmbit de la diversitat del diàleg internacional.

La cultura emergent del best-seller també té una forta incidència sobre els traductors literaris. Primer, perquè es veuen pressionats a entregar la feina en uns terminis cada vegada més breus, i així permetre als editors aprofitar la promoció internacional. Però també estan reduïts a una llista limitada d'originals, en particular en el cas de llengües diferents de l'anglès.

Al mateix temps, i per molt paradoxal que pugui semblar, es constata una falta de traductors literaris deguda a l'envelliment de la professió, i a la majoria de països europeus el nombre de traductors joves que entren al mercat resulta insuficient per compensar aquesta evolució.

En resum, el mercat de la traducció literària ha d'afrontar tres problemes:

1. Els traductors víctimes de la cultura del best-seller

Correspon als editors la iniciativa d'aturar el declivi de la diversitat literària. Malauradament, les grans empreses editorials, procedents de fusions transnacionals, fa anys que han deixat d'actuar om a entitats innovadores per passar a convertir-se en defensores del mercat. El resultat d'aquesta situació és que a tota Europa tenim cada vegada més probabilitats de trobar-nos amb traduccions dels mateixos títols, tal com trobem les mateixes cadenes de botigues a totes les avingudes comercials de totes les ciutats del continent.

De moment, un fons de la Comissió Europea que procurés als editors ajuts a la traducció no podria canviar aquesta tendència, que contradiu seriosament un dels principals objectius de la Unió Europea: la diversitat cultural. Seria possible acostar-se a aquest objectiu actuant de manera més decidida en el sentit de donar suport a traduccions ambicioses d'obres menys conegudes i d'alta qualitat literària, en particular de llengües amb poca difusió.

Per intentar capgirar aquesta tendència, la Fundació neerlandesa de les Lletres ha creat a internet el web anomenat Schwob en homenatge a l'autor, assagista i traductor Marcel Schwob. El web www.schwob.nl presenta grans obres literàries de tot el món que encara no estan disponibles en traducció neerlandesa. Hi ha clàssics oblidats, així com autors contemporanis inèdits. L'any 2012, la Fundació neerlandesa de les Lletres i quatre col·laboradors més demanaran una subvenció al Programa Cultural de la Comissió Europea per tal de donar al projecte Schwob una autèntica dimensió europea.

2. El treball dels traductors literaris sota pressió

Ara ens hem de dirigir novament als editors per demanar-los que ofereixin als traductors una remuneració proporcional al seu nivell de

coneixements i a la creativitat que s'exigeix d'ells, al temps que hi inverteixen i a la influència de la seva feina en l'àmbit cultural. En aquest sentit, quasi tots els països europeus tenen encara molta feina a fer, no sols pel que fa a la remuneració, un terreny en el qual Itàlia, Portugal, Espanya i la majoria de països de l'Est es troben al nivell més baix de l'escala, sinó també en el terreny dels royalties i els drets d'autor, que es troben en una situació molt insatisfactòria a quasi tots els països d'Europa.

Si bé és cert que els editors d'obres literàries podrien fer un esforç més decidit per millorar la remuneració dels traductors, sens dubte no podran facilitar-los mai uns ingressos suficients per viure dignament, perquè això faria que el producte traduït resultés inassequible. Els Països Baixos i Flandes faciliten subvencions directes als treballadors literaris per tal de garantir-los uns ingressos acceptables i donar-los més temps per a les seves traduccions, i així en resulta una millor qualitat en el seu treball.

A més d'una remuneració i un estatut professional dignes, els traductors literaris necessiten estar en contacte amb la llengua de la qual tradueixen, amb la cultura corresponent i amb els seus col·legues traductors procedents d'altres països que treballen a partir o cap a la mateixa llengua. Una manera d'aconseguir-ho a un preu raonable és el sistema de centres de traductors.

La majoria de països europeus tenen un o dos centres d'aquest tipus, i n'hi ha catorze aliats al si de la xarxa

Recomanacions

- 1) Les fundacions literàries així com la Comissió Europea haurien d'animar els editors literaris a eixamplar els seus catàlegs de llibres traduïts.
- 2) La Comissió Europea, les fundacions literàries nacionals i els editors literaris haurien d'esforçar-se tots plegats per millorar l'estatut social i la remuneració dels traductors literaris. Per tal d'aconseguir-ho, les institucions nacionals i europees haurien de cooperar per desenvolupar un sistema de subvencions directes als traductors, i els editors haurien de decidir no tractar els traductors com una partida que carrega el pressupost, sinó d'una manera apropiada al seu nivell de coneixements, a la seva contribució creativa, al temps que inverteixen en la seva feina i a la influència cultural d'aquesta feina.
- 3) La Comissió Europea ha de renovar el seu suport als centres de traducció literària i estimular la creació de centres de traducció allà on encara no n'existeixen. Aquest suport podria adoptar dues formes diferents: una subvenció regular sobre una base anual als centres de traducció, i un sistema inspirat en el Programa Erasmus, que concediria beques de viatge als traductors que desitgin freqüentar algun dels centres.
- 4) Les fundacions literàries nacionals, la Comissió Europea i els editors literaris haurien d'unir forces per tal de millorar la visibilitat dels traductors, reforçar el seu estatus social i financer, i fer la professió més atractiva per a les joves generacions.

RECIT.⁴ Els centres RECIT reben cinc-cents traductors cada any durant períodes que van de dues setmanes a dos mesos i organitzen anualment desenes de tallers de traducció destinats tant als principiants com als traductors experimentats. Fins al 2006, els centres RECIT estaven finançats per la Comissió Europea, però han deixat d'estar-ho a partir de l'adopció del nou Programa Cultura del 2007 i el seu enfocament no sectorial. La renovació d'aquest tipus de suport per part d'Europa és més necessari que mai.

3. Una previsible escassetat de traductors literaris

Alguns estudis han demostrat que la professió de traductor envelleix ràpidament a tots els països europeus. La majoria d'aquests països ofereixen cursos de traducció als estudiants que acaben l'ensenyament secundari, en el marc de la universitat o fora. El CEATL està examinant les dades més específiques referides a la formació de traductors literaris a Europa. Però el fet és que els joves diplomats són insuficients per compensar la tendència a l'envelliment, un factor que indubtablement és degut a la falta d'atractiu social i econòmic que ofereix la professió. Aquesta situació només es pot millorar mitjançant un esforç conjunt per part de les institucions nacionals i europees. Una actuació vital en aquesta direcció consisteix a reforçar la visibilitat dels traductors literaris per tal de, no sols millorar el seu estatut cultural i econòmic, sinó també augmentar el seu reconeixement per part dels lectors i els crítics, i així despertar noves vocacions entre els joves.

Situació material i social dels traductors literaris a Europa

Ildikó Lőrinszky i Holger Fock

Traducció del francès de Lluís Maria Todó

La traducció literària és una professió liberal tal com ho és l'escriptura, i els traductors literaris no tenen un estatut definit com ara els arquitectes o els advocats. La seva situació és més aviat comparable a la dels artistes, cosa que es justifica plenament, perquè la traducció literària és un art, com ho són l'escriptura, la música o la pintura. Tot i això, els traductors literaris disposen de certa protecció perquè les seves obres estan emparades pel dret d'autor.

La traducció prospera, però els traductors deuen

Tal com demostren les estadístiques –de la UNESCO, les biblioteques nacionals, les associacions, les fires del llibre– la traducció literària no deixa de créixer des de fa dècades. A la majoria de països europeus, un terç o més de les obres publicades són traduccions, a la meitat dels països les traduccions representen més del 50% de les novetats.

En relació amb la xifra total de novetats, es publiquen moltes més traduccions cap a les llengües amb poca difusió. En algunes llengües de gran difusió es publiquen poques traduccions: és el cas de l'alemany, amb menys del 10% de títols traduïts per any (Alemanya, Àustria, Suïssa), mentre que se'n compta més del doble a Itàlia i el triple a Espanya.

A tots els mercats hi regna un gran desequilibri: les traduccions a partir de l'anglès representen sempre una xifra que se situa entre la meitat i les tres quartes parts de totes les traduccions. A Gran Bretanya, en canvi, les traduccions només constitueixen el 3% del mercat.

Recentment s'han efectuat els primers estudis sobre la situació material i social dels traductors literaris a nivell nacional (com el manifest flamenco-neerlandès de 2008,⁵ el «Libro blanco» espanyol⁶ de 2010 i a França l'anomenat «Informe Assouline».⁷ En l'àmbit internacional, l'únic estudi que existeix és el del CEATL,⁸ que data del 2008. Tots aquests estudis revelen que la situació dels traductors literaris no ha millorat des del 1990, o que fins i tot ha empitjorat malgrat l'auge del mercat del llibre. Actualment, a la majoria de països, els traductors literaris pateixen necessitats i els costa molt guanyar-se la vida únicament amb el seu treball.

Problemes i causes

En general, els traductors cobren per pàgina de manuscrit, per full imprès, per paraules, o per nombre de signes digitals (remuneració de base).

Però en principi aquests ingressos haurien de completar-se mitjançant altres recursos:

- percentatge o participació en l'explotació de les obres;

- pagaments de les societats de gestió col·lectives (préstecs públics, còpies privades i altres drets);
- subvencions i beques.

A la majoria de països aquests recursos suplementaris no existeixen o només representen una aportació mínima (com a màxim un 5% de la totalitat dels ingressos).

Segons l'estudi del CEATL a vuit països la mitjana d'ingressos bruts dels traductors literaris és inferior a 12.000 € a l'any, i almenys a deu països inferior a 24.000 €. El resultat és pitjor pel que fa a la mitjana d'ingressos nets, que a deu països estan per sota del llindar dels 10.000 € i gairebé arreu per sota dels 20.000 € a l'any.

Si comparem aquestes xifres amb els ingressos mitjans bruts dels empleats als diversos sectors de la indústria i els serveis (PIS) i amb el poder adquisitiu (SPA) de cada país, la misèria dels traductors literàries salta a la vista: només hi ha tres països on els ingressos bruts dels traductors literaris superin el 80% dels ingressos mitjans bruts del sector PIS, entre els quals hi ha Irlanda i el Regne Unit, on tan sols el 3% de les obres publicades son traduccions i on el traductor literari professional (el que viu al 85% com a mínim de la traducció) és un fenomen extraordinàriament infreqüent.

A sis països (entre els quals hi ha Itàlia i Alemanya) els ingressos bruts estan per sota del 50% i a 12 països per sota del 75%. La situació sembla encara més desesperant si comparem els ingressos mitjans nets amb la mitjana de poder adquisitiu de cada país. Als països que compten amb traductors literaris professionals, els ingressos mitjans nets no superen mai el 60% del SPA, a la meitat dels països no arriben ni al 50% del SPA. Dit d'una altra manera: la gran majoria dels traductors literaris d'Europa viuen al límit o per sota del llindar de la pobresa.

Les principals causes d'aquests ingressos escassos són les següents:

- es tracta d'una professió liberal no protegida i els mercats no estan subjectes a cap reglamentació;
- les tarifes de la remuneració de base no estan calculades sobre la base del cost de la vida;

⁵ Martin de Haan, Rokus Hofstede, *A pamphlet for preserving a flourishing translation culture*, Amsterdam, 2008

⁶ *Libro Blanco de la traducción editorial en España*, ed. ACE Traductores, Madrid, 2010

⁷ Pierre Assouline, *La Condition du traducteur*, Centre National du Livre, París, 2011

⁸ Holger Fock, Martin de Haan, Alena Lhotová, *Revenus comparés des traducteurs littéraires en Europe / Compared Income of Literary Translators in Europe*. CEATL, Brussel·les, 2008. Vid: <http://www.ceatl.org/docs/surveyfr.pdf> o bé: <http://www.ceatl.org/docs/surveyuk.pdf>

⁴ www.re-cit.eu

Actualment, a la majoria de països, els traductors literaris pateixen necessitats i els costa molt guanyar-se la vida únicament amb el seu treball.

- el dret d'autor afavoreix aquell que n'exerceix l'explotació, i la posició contractual dels traductors és la més feble dins del sector literari i dels mercats;
- moltes vegades els traductors literaris no es beneficien dels drets d'autor;
- en general, els traductors literaris són desconeguts per part del públic;
- hi ha molts menys ajuts, subvencions, beques i premis literaris destinats als traductors literaris que als escriptors, pintors, músics, etc.

Quines són les conseqüències d'aquesta feble remuneració? Els traductors literaris es veuen obligats a treballar massa de pressa. No tenen ni temps ni mitjans per fer les recerques i els viatges que requereix la seva feina i això té conseqüències desfavorables sobre la qualitat de la traducció literària. El fet és que en molts països es publica un nombre considerable de traduccions literàries tristament deficientes pel que fa a la qualitat literària. Però els traductors no són els únics responsables d'això, els editors escullen els traductors més barats, de vegades fins i tot traductors que no tenen cap formació lingüística ni literària, i que ignoren el context cultural de la llengua original. Alguns contractes estipulen terminis i tarifes que revelen ja d'entrada que els traductors que els signin seran incapaços de produir una feina de qualitat.

Possibles solucions

Les millors condicions de vida per als traductors literaris les trobem als països que disposen d'un sistema de beques finançat ja sigui directament per l'Estat (amb fons monetaris) o bé indirectament en forma de préstecs públics i garanties de compra per part de les biblioteques –en especial als Països Baixos i als països nòrdics. La situació és bastant favorable als països on existeixen acords entre traductors i editors, amb codis de pràctiques o pràctiques comunes (com per exemple a França). Tot i que no coneixem la solució universal amb resultats immediats, proposarem quatre mesures que produirien efecte a mitjà termini.

- 1) Caldria augmentar les remuneracions de base: en efecte, es pot comprovar que la situació és millor als països on existeixen acords o enteses sobre els contractes tipus i les tarifes mínimes. A molts països, els editors o el seu sindicat es neguen a negociar amb els traductors, ni que estiguin representats per les seves associacions. De vegades, totes dues parts persisteixen en una actitud hostil o replicaire, mentre que seria molt important negociar per arribar a unes regles comunes. Alguns països encara no tenen associacions professionals i s'hauria de posar remei a aquesta manca: promoure la creació d'associacions i reforçar-ne la capacitat per tal que tinguin mitjans concrets per defensar els interessos dels traductors literaris.
- 2) A molts països, els traductors han d'acceptar uns contractes que els obliguen a cedir sense límits tots els drets relatius a l'explotació de les seves obres. Aquesta cessió il·limitada de drets pot arribar a

afectar les edicions annexes o derivades, els drets de les quals no estan en possessió de l'editor. A més, amb l'aparició de l'edició digital, els traductors literaris perdran la possibilitat de recuperar els seus drets. Per tot això és absolutament necessari limitar la cessió dels drets en el temps, perquè els traductors tinguin la possibilitat de revendre les seves obres i convertir-se en actors dins dels mercats.

- 3) Cal millorar la visibilitat del traductor literari, perquè el seu renom té efectes sobre la seva remuneració.
- 4) Donat que la situació dels editors s'agreuja cada dia més, els traductors literaris només poden subsistir en les condicions que els imposa «el mercat». Per tant, cal instaurar tant a nivell nacional com europeu fons, programes de beques i de suport directament concedits als traductors literaris, juntament amb ajuts individuals per a la feina, la recerca, els viatges (la mobilitat) i la formació contínua.

Algunes bones pràctiques

Els ingressos dels traductors literaris són més estables i més elevats als països on hi ha acords (o almenys entesa) entre traductors i editors sobre la remuneració de base i els percentatges amb tarifes mínimes. És el cas de França, Noruega i els Països Baixos.

Pel que fa als aspectes contractuals dels drets d'autor, l'exemple d'Alemanya pot ser citat com un model a seguir. La legislació alemanya reconeix a tots els autors, inclosos els traductors literaris, el dret a uns honoraris adaptats i equitables i el traductor té el dret d'iniciar un procés jurídic per tal de rectificar el seu contracte. Durant sis anys, els traductors alemanys, amb el suport de l'Associació de traductors literaris alemanys i el sindicat Ver.di Union, han iniciat una trentena de processos i han obtingut dos sentències directives del Tribunal Suprem federal. Aquests judicis obliguen les associacions a posar-se d'acord sobre les remuneracions i honoraris i sobre les regles que cal respectar en aquest terreny.

Es pot comprovar que les millors condicions de vida es donen als països que ofereixen beques finançades de vegades per l'Estat (mitjançant fons) i de vegades per préstecs públics, o totes dues coses. Els millors exemples d'aquest sistema els trobem als països nòrdics –Noruega, Dinamarca i Suècia. Pel que fa als fons, la Fundació neerlandesa de les Lletres i el Fons flamenc de les Lletres han creat una situació quasi ideal per als traductors. El Fons alemany de traductors també ofereix el model d'una bona pràctica a seguir.

La millora de la situació dels traductors literaris exigeix iniciatives diferents a nivell nacional i europeu (negociacions amb els editors, millora dels drets d'autor, instauració d'un dret d'autor contractual, creació de fons per donar suport als traductors literaris). Aquestes iniciatives no poden realitzar-se sense un coneixement pertinent de la situació i amb xifres precises a la mà. Un bon exemple d'això és el CEATL, que representa actualment 34 associacions de 28 països diferents, i duu a terme enquestes sobre la

9 www.ceatl.eu/actions-2/groupes-de-travail

situació econòmica i social i sobre la visibilitat dels traductors així com sobre els drets d'autor a Europa.

Els resultats d'aquests grups de treball seran publicats successivament al web del CEATL.⁹

Recomanacions

- 1) En el pla nacional: impulsar, amb col·laboració amb les instàncies de política cultural, l'administració pública i les institucions culturals privades, la creació de fundacions, fons o programes nacionals per a l'adjudicació d'ajuts als traductors (bosses de treball per a projectes concrets; viatges d'investigació i consulta imprescindibles, tallers interculturals, formació contínua) i la promoció de la traducció literària.
- 2) Preveure la creació per part de la Comissió Europea d'un mecanisme de suport a la mobilitat i l'encoratjament i la formació contínua dels traductors literaris. Convindria reforçar i donar suport molt particularment als Centres de Traducció o Col·legis de Traductors europeus que juguen un paper preponderant en els intercanvis culturals d'Europa. Que els països que disposen d'estructures d'aquesta mena les mantinguin i desenvolupin i que els que encara no en tenen facin les gestions necessàries per crear centres d'aquest tipus inspirant-se en els models existents.
- 3) Impulsar les negociacions entre associacions de traductors i associacions d'editors a nivell nacional (si cal, que es facin obligatòries mitjançant disposicions legals en el marc del dret dels autors); promoure les discussions sobre tarifes, drets d'autor (participació en l'explotació) i tipus de contracte acceptables. En aquest terreny, volem insistir molt en la necessitat que la Comissió Europea formuli unes directives concretes pel que fa al dret dels autors a Europa.

Síntesi de les recomanacions de PETRA

Françoise Wuilmart

Traducció al català de Lluís Maria Todó

La present síntesi intenta resumir i reflectir fidelment, tant en l'esperit com en la lletra, l'essencial de les recomanacions de PETRA.

Ambivalència de la situació actual del traductor literari

L'ambivalència de la situació actual del traductor literari es troba a l'origen de les reivindicacions de reforma del seu estatut, unes reivindicacions que s'han fet ineludibles tant a nivell nacional com europeu.

D'una banda: el seu paper de mediador en la interculturalitat és una evidència. Si la literatura és apreciada pertot arreu és gràcies a la mediació del traductor literari, i els pensadors no podrien dialogar en el temps i en l'espai sense passar pel text traduït. Així doncs, la mobilitat del patrimoni espiritual de la humanitat està confiada a la lectura atenta i creativa del traductor literari.

D'altra banda: l'essència mateixa de la seva empresa és causa de la seva dissort. En efecte, està totalment al servei del autor de l'original i la seva escriptura, i per tant està obligat a difuminar-se, i la seva feina serà més eficaç com més invisible sigui. D'aquesta manera, el co-autor que és en realitat quedarà relegat a l'oblit. Si al contrari les seves petges resulten visibles serà objecte de crítiques. En tots dos casos hi sortirà perdent.

L'especificitat mateixa del seu paper implica efectes perversos:

- el traductor invisible no gaudirà del reconeixement moral i econòmic a què té dret com a autor d'una obra recreada;
- la crítica literària, generalment poc informada sobre l'especificitat de l'ofici de traductor, l'ignorarà o bé, al contrari, només parlarà d'ell en termes negatius.
- l'editor el considerarà un pes econòmic. Per raons econòmiques el farà treballar de pressa, no el remunerarà segons el seu valor just i li imposarà textos de poca qualitat, tal com els que actualment abunden en la cultura del best-seller.

Les conseqüències d'aquest triple tractament són evidents: el traductor literari mal considerat, mal pagat i escàs de temps no podrà proporcionar una feina de qualitat. Perquè ha de sobreviure.

Així doncs, en una primera etapa seria desitjable:

- 1) assegurar al traductor literari la mateixa visibilitat que es reserva a qualsevol creador i en qualsevol lloc on sigui visible qualsevol altre creador;
- 2) vetllar perquè qualsevol procés de digitalització respecti la llei del copyright també per al traductor literari, adaptant-se a les necessitats específiques d'aquest ofici;
- 3) sensibilitzar i formar la crítica literària en l'especificitat de l'ofici;
- 4) estimular a nivell nacional i europeu programes de beques i ajuts directes al traductor literari, que vindrien a compensar el dèficit de les remuneracions de base;
- 5) inspirar-se en les bones pràctiques puntuals i multiplicar-les a nivell europeu, en especial:
 - donant suport a les reivindicacions i accions existents de grups com les associacions de traductors literaris, que en alguns països ja han obtingut les primeres victòries, amb la introducció de codis d'ús sotmesos als editors;
 - establint a nivell europeu un contracte-tipus amb unes clàusules respectuoses tant amb la feina del traductor com amb la de l'editor;
 - propiciant i sostenint les iniciatives que ja s'han posat a prova en la realització d'un context de treball ideal: els col·legis o cases de traductors, residències d'acolliment que ofereixin als professionals la serenitat necessària, la immersió en la cultura estrangera, l'ocasió de dialogar amb altres traductors o amb els autors i dur a terme recerques i descobriments. ;
 - multiplicant les manifestacions destinades a sensibilitzar el públic amb la complexitat i la importància del procés de la traducció literària;
 - multiplicant els premis nacionals tal com es fa amb els grans premis literaris que distingeixen els escriptors.

La posada en pràctica d'aquestes reivindicacions justificades portarà a la millora de l'estatut dels principals actors de la interculturalitat, i per tant contribuirà a promoure la noció de qualitat dins del coneixement recíproc de les cultures.

La posada en pràctica d'aquestes reivindicacions justificades portarà a la millora de l'estatut dels principals actors de la interculturalitat, i per tant contribuirà a promoure la noció de qualitat dins del coneixement recíproc de les cultures.

Les organitzacions PETRA

Si les inicials PETRA signifiquen «Plataforma europea per la traducció literària», és evident que en aquest projecte hi ha implicades moltes organitzacions.

El projecte PETRA està dirigit per **cinc organitzacions**: l'Associació eslovaca de traductors literaris (Bratislava), l'Institut polonès del llibre (Cracòvia), el Literarisches Colloquium Berlin, Passa Porta (Brussel·les) i Transeuropéennes (París). Aquestes organitzacions lideren el projecte pel que fa al contingut i el pressupost, i Passa Porta, que està a la base de la iniciativa, coordina tots els seus esforços.

Els **col·laboradors associats** són les organitzacions que des d'un bon començament han ajudat els co-organitzadors amb els seus consells i comentaris, de vegades crítics, però sempre constructius.

A més, els **col·laboradors de contacte** s'han compromès a participar activament a la campanya de sensibilització de PETRA.

I finalment no oblidem les organitzacions que van estar presents al congrés de PETRA i les que, tot i no ser-hi, es van unir a la iniciativa de PETRA.

Els co-organitzadors

Literarisches Colloquium Berlin
www.lcb.de

El Literarisches Colloquium Berlin (LCB), fundat el 1963, serveix alhora de fòrum, de residència i de lloc de treball, acollint autors i traductors. El LCB deu la seva reputació internacional als seus programes de suport, als seus projectes i a la revista Sprache im technischen Zeitalter (La llengua a l'era de la tecnologia). Les lectures públiques, els tallers per a autors i traductors i els convidats procedents de tot el món contribueixen a fer del LCB, situat a la vora del llac Wannsee, un lloc d'activitats i intercanvis molt actiu. El LCB conté el Fons alemany dels traductors (www.uebersetzerfonds.de) i és membre de les xarxes RECIT (www.re-cit.eu) i Halma (www.halma-network.eu).

Passa Porta
www.passaporta.be

Passa Porta, casa internacional de les literatures a Brussel·les, és un lloc de trobada per a tots aquells que estimen la literatura i per als autors literaris, un espai on es cultiven els vincles entre les literatures neerlandòfona, francòfona i d'altres llengües.

Passa Porta va obrir les portes l'octubre de 2004. La casa inclou un escenari literari, una llibreria multilingüe, un espai dedicat als tallers, una petita galeria, espais per a despatxos i un apartament per a escriptors i traductors residents.

Passa Porta és un autèntic laboratori per a l'intercanvi i la literatura a escala internacional. Anima els protagonistes de la literatura perquè creïn programacions multilingües que transcendeixin les fronteres lingüístiques.

La trobada entre totes les literatures és un fet central a Passa Porta. No cal dir que el traductor literari juga un paper determinant en la circulació de les literatures.

Així, no és estrany que Passa Porta concedeixi un gran valor a la feina dels traductors i per tant els ofereixi un ambient propici per a la seva feina.

Institut polonès del llibre
www.bookinstitute.pl

L'Institut polonès del llibre (Instytut Książki) és una institució nacional creada pel Ministeri polonès de la Cultura. Els principals objectius de l'Institut són orientar els lectors, popularitzar els llibres i la lectura a Polònia i promoure la literatura polonesa a nivell mundial. L'Institut ofereix programes de suport destinats a donar a conèixer la literatura polonesa a les fires del llibre nacionals i internacionals i facilitar la presència d'autors polonesos als festivals literaris. Dins del marc dels programes destinats a difondre la literatura polonesa arreu del món, l'Institut publica el catàleg «Les noves publicacions poloneses», duu a terme activitats educatives, organitza trobades i seminaris per als traductors d'obres poloneses i col·labora regularment amb els traductors.

Associació eslovaca de traductors literaris
www.sspul.sk

L'Associació eslovaca de traductors literaris (SSPUL), creada el 1990, és una associació professional independent sense ànim de lucre. Aplega els traductors literaris que treballen amb l'eslovac (com a llengua de partida o d'arribada) o amb qualsevol llengua parlada per les minories que viuen a Eslovàquia. L'Associació compta actualment amb 320 membres, que tradueixen a partir de 43 llengües diferents.

L'SSPUL s'esforça per crear les condicions que permetin millorar el nivell professional de la traducció literària i s'implica en les qüestions i problemes lligats a la traducció. Defensa els interessos morals i materials dels traductors i contribueix a la seva formació contínua.

L'SSPUL promou la formació dels traductors i amb aquesta finalitat organitza programes de cooperació amb altres organitzacions. Recull informació relativa a la traducció i a l'ofici de traductor i la comunica als seus membres. També estableix contactes internacionals per tal de poder oferir als seus membres beques i visites d'estudis a l'estranger.

Transeuropéennes

www.transeuropeennes.eu

Transeuropéennes és una revista de pensament crític fundada el 1993 i actualment publicada on-line en quatre llengües: francès, anglès, àrab i turc.

Està editada per l'associació Assemblée per traduir entre cultures. L'associació s'inscriu en la sèrie de

projectes de Transeuropéennes des del 1993 i reuneix en una xarxa oberta de cooperació persones tant físiques com jurídiques que desitgen desenvolupar, promoure i difondre la noció i les pràctiques de traducció, que remetent a modes de representació i imaginaris, pràctiques socials i polítiques, així com llengües i règims de paraula. Enfortida amb l'experiència de *Traduire en Méditerranée*, que es va iniciar l'any 2008, federant col·laboradors de la regió euro-mediterrània, Transeuropéennes coopera amb la Fundació Anna Lindh, en una gran Cartografia de la Traducció a la regió euro-mediterrània totalment inèdita. Les seves primeres conclusions i recomanacions, basades en uns seixanta estudis rigorosos i metodològicament coherents, es van fer públiques a finals de setembre de 2011.

Socis col·laboradors

CEATL (Consell Europeu d'Associacions de Traductors Literaris) – www.ceatl.eu

CETL (Centre Europeu de Traducció Literària) – www.traduction-litteraire.com

Fundació Neerlandesa de les Lletres – www.letterenfonds.nl

Escuela de Traductores de Toledo – www.uclm.es/escueladetraductores

ELV (Expertisecentrum Literair Vertalen) – www.literairvertalen.org

Fons Flamenc de les Lletres – www.fondsvoordeletteren.be

Fundação Calouste Gulbenkian – www.gulbenkian.pt

HALMA – www.halma-network.eu

Het beschrijf – www.beschrijf.be

Robert Bosch Stiftung – www.bosch-stiftung.de

S. Fischer Stiftung – www.traduki.eu and www.adimlar-schritte.net

Stiftung ProHelvetia – www.prohelvetia.ch

Col·laboradors en contacte

Associació Croata de Traductors Literaris (Društvo hrvatskih književnih prevodilaca) – www.dhkp.hr

Associació de Traductors i Intèrprets de Bòsnia-Herzegovina (Udruženje prevodilaca u Bosni i Hercegovini) – www.upbh.ba

Associació de Traductors Literaris de Sèrbia (Udruženje književnih prevodilaca Srbije) – www.ukpsalts.org

Associació de Traductors Literaris de la República Txeca (Obec překladatelů) – www.obecprekladatelů.cz

Associació Espanyola de Traductors Literaris (Asociación colegial de escritores de España, sección traductores) – www.acescritores.com

Unió de Traductors de Bulgària (СЪЮЗ НА ПРЕВОДАЧИТЕ В БЪЛГАРИЯ) – www.bgtranslators.org

Associació Neerlandeses d'Autors (Vereniging van Letterkundigen) – www.vvl.nu

Associació Noruega de Traductors Literaris (Norsk Oversetterforening) – www.oversetterforeningen.no

Associació Portuguesa de Traductors (Associação Portuguesa de Tradutores) – www.apt.pt

Associació Eslovena de Traductors Literaris (Društvo slovenskih književnih prevajalcev) – www.dskp-drustvo.si

Centre Britànic per la Traducció Literària (British Centre for Literary Translation) – www.bclt.org.uk

Centre de Traducció Literària de Lausana (Centre for Literary Translation at the University of Lausanne) – www.centre-multilingualism.ch/ctl-university-lausanne.html

Institut per al Diàleg i la Comunicació d'Albània (Instituti i Dialogut & Komunikimit) – www.idk-al.org

STRADE (Sindacato traduttori editoriali) – www.traduttoristrade.it

Ireland Literature Exchange – www.irelandliterature.com

Congrés PETRA: Programa Brussel·les, 1-3 de desembre de 2011.

Dijous 1 de desembre / Teatre Vaudeville

Obertura del Congrés

Convidats d'honor: **Androulla Vassiliou**, Comissària europea encarregada de l'Educació, la Cultura, el Multilingüisme, la Joventut i els esports, i **Alberto Manguel**, escriptor i traductor literari.

divendres 2 de desembre / Palau d'Egmont

Sessions dels grups de treball:

- Ensenyament i formació del traductor literari

president: Henri Bloemen

ponents: Vincenzo Barca, Ton Naaijken, Françoise Wuilmart

secretaria: Morgane Batoz-Herges

- Copyright i e-estatut

president: Kurt Van Damme

ponents: Andy Jelčić, Frédéric Young, Enrico Turrin

secretaria: Taina Helkamo

- Traducció literària a Europa: cultura, política i polítiques culturals

president: Bart Vonck

ponents: Antje Contius, Ghislaine Glasson Deschaumes, Dieter Hornig

secretaria: Christine Defoin

- La situació cultural de la traducció literària i la seva visibilitat

president: Jürgen Jakob Becker

ponents: Martin de Haan, Burkhard Müller, Maria Teresa Gallego Urrutia

secretaria: Nadia d'Amelio

- Polítiques editorials i relacions amb el mercat

president: Carlo Van Baelen

ponents: Peter Bergsma, Beata Stasinska, Yana Genova

secretaria: Anne Casterman

- Estatut econòmic i social del traductor literari

presidenta: Ildikó Lőrinszky

ponents: Holger Fock, Mark Pieters, Adan Kovesisc

secretaria: Loes Chielens

divendres 2 de desembre / Flagey

Sessió plenària: 5 bones pràctiques

Grand Hotel Europa: Homenatge als traductors literaris

Participants: Michael Cunningham, Dubravka Ugrešić, Alberto Manguel

Sessió plenària: informes dels grups de treball

Ponent: **Vladimír Šucha**, director de la Direcció General de l'Educació i la Cultura de la Comissió Europea

Per indisposició de **Jacques De Decker**, va ser substituït per **Paul Buekenhout** i **Bart Vonck** que van presidir les sessions plenàries

Secretaria durant les sessions plenàries: **Bea De Koster**.

Congrés PETRA: Participants i organitzacions

Representants d'organitzacions i xarxes transnacionals/europees

CEATL (Consell Europeu d'Associacions de Traductors Literaris)

Martin de Haan, Andy Jelčić, Taina Helkamo, Katarína Bednárová i Holger Fock

Traduki

Hana Stojic

RECIT

Peter Bergsma

HALMA

Laura Seifert i Angela Grosse

LAF (Literature Across Frontiers)

Alexandra Büchler i Alice Guthrie

EUNIC (Xarxa Europea d'Instituts Culturals Nacionals)

Cécile Mabilotte

ELV (Expertisecentrum Literair Vertalen)

Ton Naaijken, Henri Bloemen i Gea Schelhaas

Nederlandse Taalunie

Karlijn Waterman

FEE (Federació d'Editors Europeus)

Agata Olbrycht i Enrico Terrin

Direcció General de l'Educació i la Cultura de la Comissió Europea

Cecilie Cave i Vladimír Šucha

Virtual Baltic Sea Library

Klaus-Jürgen Liedtke

Next Page Foundation

Yana Lubenova Genova

Representants per països

Albània

Diana Çuli

Alemanya

Jürgen Jakob Becker (Literarisches Colloquium Berlin)

Antje Contius (S. Fischer Stiftung)

Andreas Schmohl (Goethe-Institut)

Ulrich Blumenbach (Fonds allemand des traducteurs)

Burkhard Müller (Université technique de Chemnitz)

i Axel Henrici, Andreas Jandl, Peter Klöss

Algèria

Inam Bioud (Institut supérieur arabe de traduction)

Bèlgica

Paul Buekenhout i Bart Vonck (Passa Porta)

Koen Van Bockstal, Lara Rogiers, Greet Ramael, Elise Vanoosthuysse i Carlo Van Baelen (Fonds flamand des Lettres)

Sigrid Bousset (Het beschrijf)

Anne Casterman (ISTI - Institut supérieur des traducteurs et interprètes)

Christine Defoin i Morgane Batoz (ATLB - Association des traducteurs littéraires de Belgique)
 Kurt Van Damme (VUV – Association des éditeurs flamands)
 Frédéric Young (SACD-SCAM)
 Loes Chielens (VAV – Association flamande des auteurs)
 Ingrid Degraeve (Taaluniecentrum Nederlands als vreemde taal)
 Françoise Wuilmart (CETL – Centre européen de traduction littéraire)
 i Nadia d’Amelio, Bea De Koster, Katelijne De Vuyst, Victorina Rius Gumbau, Rokus Hofstede, Hilde Keteleer, Désirée Schyns

Bòsnia-Hercegovina

Selma Djuliman (UPBH - Associació de Traductors i Intèrprets de Bòsnia-Hercegovina)
 i Dusan Janic, Senada Kreso

Bulgària

Aglia Markova (Unió de Traductors de Bulgària)

Croàcia

Lara Hölbling Matkovic (DHKP – Associació de Traductors Literaris de Croàcia)
 Dubravka Djuric Nemeč (Ministeri de la Cultura de Croàcia)
 Sanja Cimer i Romana Čačija (Facultat de Ciències Humanes – Universitat J. J. Strossmayer d’Osijek)

Eslovàquia

Olga Ruppeldtova (SPULL – Associació de Traductors Literaris d’Eslovàquia)
 Martin Solotruk (Associació Ars Poetica)
 Miroslava Brezovska (Agència d’Autors)
 Maša Kusá (Institut de la Literatura del Món, Acadèmia Eslovaca de Ciències)
 i Martin Djovčoš, Miloš Švantner, Dáša Zvončeková

Eslovènia

Barbara Jursic i Nada Marija Groselj (DSKP – Associació de Traductors Literaris d’Eslovènia)

Espanya

Maria Teresa Gallego Urrutia i Adan Kovacsics (ACETT - Sección Autónoma de Traductores de Libros de la Asociación Colegial de Escritores de España)
 Lluís Maria Todó (ACEC – Associació Col·legial d’Escriptors de Catalunya i AELC - Associació d’Escriptors en Llengua Catalana)
 Sònia Garcia i Julià Florit (Institut Ramon Llull)
 Patricia Buján Otero (AGPTI - Asociación Galega de Profesionais da Tradución e da Interpretación)
 Ana Alcaina (Universitat Autònoma de Barcelona)
 Arturo Peral (ACE)
 Olívia de Miguel (Universitat Pompeu Fabra de Barcelona)
 Bel Olid (AELC – Associació d’Escriptors en Llengua Catalana)

Estònia

Heli Allik i Triinu Tamm

Finlàndia

Johanna Sillanp.. (FILI - Finnish Literature Exchange)
 Laura Lahdensuu (SKTL – Associació de Traductors i Intèrprets de Finlàndia)

França

Ghislaine Glasson Deschaumes i Anais-Trissa Khatchadourian (Transeuropéennes)
 Anne Damour (ATLF – Associació de Traductors Literaris de França)
 Pierre Janin (Ministeri de la Cultura i Comunicació de França)
 Jörn Cambreleng (CITL – Col·legi Internacional de Traducció Literària) i Dieter Hornig

Gran Bretanya

Shaun Whiteside (Associació d’Autors)
 Daniel Hahn (BCTL – Centre britànic de la Traducció Literària)
 Catrin Ashton (Wales Literature Exchange)
 Antonia Byatt (Arts Council of England)

Grècia

Hélène Zervas (EKEMEL – Centre européen de traduction – Littérature et sciences humaines)
 i Ismeni Katsouli-Kansi

Hongria

Ildikó Lőrinszky (MEGY - Magyar Műfordítók Egyesülete)

Irlanda

Giuliana Zeuli i Maire Nic Mhaolain (ITIA – Associació de Traductors i Intèrprets d’Irlanda)

Itàlia

Vincenzo Barca (Sindacato Nazionale scrittori - sezione traduttori) i Elisa Comito, Anna D’Elia

Letònia

Ingmara Balode

Lituània

Jurgita Mikutyte (LLVS – Associació Lituana de Traductors Literaris)
 i Laimantas Jonusys

Macedònia

Jordan Plevnes i Liljana Plevnes (ESRA – Universitat de les Arts Audiovisuals)

Malta

Nadia Mifsud Mutschler

Montenegro

Olivera Kusovac i Olivera Terzic (Institut de Llengües Estrangeres, Universitat de Montenegro)

Noruega

Bjørn Herrman

Països Baixos

Alexandra Koch i Bas Pauw (Fundació Neerlandesa de les Lletres)
 Petra Van Dijk (Universitat d’Utrecht)
 Mark Pieters (Editorial Athenaeum)
 Haye Koningsveld (Editorial Ambo | Anthos) i Jeanne Crijns, Martine Vosmaer

Polònia

Elżbieta Kalinowska i Agnieszka Rasinska-Bohr (Institut Polonès del Llibre)
 Elżbieta Tabakowska (Càtedra UNESCO en Estudis de Traducció i Comunicació Intercultural de la Universitat Jagellonian de Cracòvia)
 Jerzy Jarniewicz (Universitat de Łódź; Literatura na świecie revue)
 Sławomir Paszkiet i Karolina Szymaniak (Associació de Traductors Literaris de Polònia)
 Beata Stasińska (Editorial W.A.B.)
 Małgorzata Szczurek (Editorial Karakter)

Portugal

Beata Cieszynska i Franco Jose Eduardo (APT – Associació Portuguesa de Traductors)

República Txeca

Alena Lhotová (Obec překladatelů – Associació de Traductors Literaris de la República Txeca)
 Václav Jamek (Universitat Charles de Praga)
 i Markéta Hejkalová

Romania

Irina Horea (USR - Unió Romanesa d’Autors)
 Rodica Pop (Babes-Bolyai Universitat de Cluj)
 i Anca Fronescu, Marina Vazaca

Sèrbia

Meral Tarar-Tutus i Milos Konstantinovic (UKPS – Associació de Traductors Literaris de Sèrbia)

Suède

Lena Pasternak (Centre Bàltic d’Escriptors i Traductors)
 i Johanna Hedenberg

Suïssa

Sabine Graf (Stiftung Pro Helvetia)

Turquia

Akin Terzi (Cevbir)
 Mehmet Demirtas (Kalem Literary Agency)

Xipre

Despina Pirketti

Agraiments

El comitè director de PETRA vol agrair totes les persones que han contribuït activament a la iniciativa PETRA i més particularment:

Henri Bloemen, Sigrid Bousset, Anne Casterman, Jacques De Decker i Françoise Wuilmart, membres del comitè de treball Passa Porta

Grażyna Bienkowski, Nathalie Goethals, Anne Janssen, Nathalie Schmitz i Magdalena Siemieńska, membres del personal de Passa Porta, per la seva feina de coordinació

Anais-Trissa Khatchadourian de Transeuropéennes, Miloš Švantner de l'Associació Eslovaca de Traductors Literaris i Elżbieta Kalinowska de l'Institut Polonès del Llibre pel seu ajut

Andy Jelčić, per les seves contribucions durant les nombroses reunions de PETRA com a representant del CEATL.

Vol donar les gràcies igualment a tots els participants en el congrés PETRA, i en particular a:

els presidents dels diversos grups de treball: Jürgen Jakob Becker, Henri Bloemen, Ildikó Lőrinszky, Carlo Van Baelen, Kurt Van Damme i Bart Vonck

els principals participants: Vincenzo Barca, Peter Bergsma, Antje Contius, Holger Fock, Ghislaine Glasson Deschaumes, Martin de Haan, Andy Jelčić, Burkhard Müller, Ton Naaijken, Mark Pieters, Beata Stasińska i Frédéric Young

els ponents: Maria Teresa Gallego Urrutia, Yana Lubenova Genova, Dieter Hornig, Adan Kovacsics, Enrico Turrin i Françoise Wuilmart

la presa de notes per als informes: Morgane Batoz, Anne Casterman, Loes Chielens, Nadia d'Amélio, Christine Defoin i Taina Helkamo.

El comitè director de PETRA està molt agraït a la Comissió Europea pel seu suport moral i financer. Voldria donar les gràcies molt especialment a:

Androulla Vassiliou, Comissària Europea de l'Educació, la Cultura, el Multilingüisme, la Joventut i els Esports

Vladimír Šucha, ex director de la Direcció General d'Educació i Cultura de la Comissió Europea

Xavier Troussard, director interí de la Direcció General d'Educació i Cultura de la Comissió Europea

Cecilie Cave, Responsable de Programa a la Direcció General de l'Educació i Cultura de la Comissió Europea

i Ricard Moya, persona de contacte a EACEA (Agència executiva «Educació, Audiovisual i Cultura»).

També dóna les gràcies a totes les organitzacions i institucions que amb el seu suport financer han fet possible el projecte PETRA:

la Calouste Gulbenkian Foundation, el CETL, el Expertisecentrum Literair Vertalen, la Fédération Wallonie-Bruxelles, la Fundació Neerlandesa de les Lletres, el Fons Flamenc de les Lletres, la Loteria Nacional de Bèlgica, Ministeri de la Cultura de la República Eslovaca, la Robert Bosch Stiftung, la SABAM, la S. Fisher Stiftung, la Stiftung ProHelvetia i Wallonie-Bruxelles International.

El comitè director de PETRA voldria donar les gràcies igualment a totes les persones que han participat en la creació d'aquesta publicació en les seves versions francesa, anglesa i alemanya:

Vincenzo Barca, Jürgen Jakob Becker, Peter Bergsma, Henri Bloemen, Jacques De Decker, Martin de Haan, Holger Fock, Andy Jelčić, Ildikó Lőrinszky i Françoise Wuilmart pels seus textos originals

Ulrich Blumenbach, Anne Damour, John Fletcher, Holger Fock, Andreas Jandl, Anna Petersdorf, Shaun Whiteside i Françoise Wuilmart per la seva important tasca de traducció al francès, l'anglès i l'alemany

Meike Beyersdorff, Anne Damour, Holger Fock, Sabine Müller, Helen Simpson, Shaun Whiteside i Françoise Wuilmart pel seu excel·lent treball de relectura en francès, anglès i alemany

Henri Bloemen, Yana Lubenova Genova, Martin de Haan, Andy Jelčić i Ton Naaijens pels seus savis consells.

Finalment, donem les gràcies també a qualsevol persona que hagi ajudat a la difusió d'aquesta publicació.

Redacció:

Vincenzo Barca, Jürgen Jakob Becker, Peter Bergsma, Henri Bloemen, Paul Buekenhout, Jacques De Decker, Martin de Haan, Holger Fock, Andy Jelčić, Ildikó Lőrinszky, Bart Vonck i Françoise Wuilmart

Traduccions al francès:

Anne Damour i Françoise Wuilmart

Relectures:

Anne Damour, Aurore Picavet i Françoise Wuilmart

Coordinació:

Grażyna Bienkowski, Nathalie Goethals, Anne Janssen, Caroline Maillieux i Magdalena Siemieńska

Redactors en cap:

Paul Buekenhout i Bart Vonck

Disseny i impressió:

Kerschhoffset (Zagreb)

ISBN 978 90 8141 0079

NUR 610

D/2012/11.968/8

Aquesta publicació és una producció del projecte PETRA.

Textos © Literarisches Colloquium Berlin, Passa Porta, Institut Polonès del Llibre, Associació Eslovaca de Traductors Literaris, Transeuropéennes i tots els autors i traductors implicats, 2012

El projecte PETRA a estat finançat amb el suport de la Comissió Europea.

Aquesta publicació és responsabilitat exclusiva dels seus autors; la Comissió no és responsable de l'ús que es pugui fer de les informacions que conté

PETRA es beneficia de la suport financer de:

Calouste Gulbenkian Fondation

CETL

Fundació Neerlandesa de les Lletres

Comissió Europea (Programa Cultura de l'UE)

Expertisecentrum Literair Vertalen

Nederlandse Taalunie

Fédération Wallonie-Bruxelles

Fonds flamand des Lettres

Loteria Nacional de Bèlgica

Ministeri de Cultura de la República eslovaca

Ambaixada de Portugal a Bèlgica

Robert Bosch Stiftung

SABAM

S. Fisher Stiftung

Stiftung Pro Helvetia

Wallonie-Bruxelles International

centre européen de
traduction littéraire

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Robert Bosch Stiftung

S . F I S C H E R
S T I F T U N G

swiss arts council
prohelvetia

PETRA

Education and Culture DG

Culture Programme

Les condicions en què s'exerceix la traducció literària haurien de canviar.

Tant si ets una personalitat o un responsable polític, un traductor, un càrrec dins d'una organització de traductors, d'una xarxa literària, o en l'àmbit de l'educació i la formació dels traductors literaris; tant si ets un editor, un crític literari, un organitzador d'actes culturals multilingües o festivals, aquesta publicació t'hauria d'interessar.

Benvolgut lector, intentem que les coses es moguin.

 passa
porta

lcb
icb

TRANSEUROPEENNES